

Ця публікація розроблена та видана у межах проекту «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя» Координатора проектів ОБСЄ в Україні у співпраці з ГО «Центр політико-правових реформ» за фінансової підтримки Уряду Канади.

ОБСЄ Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні



Global Affairs
Canada

Affaires mondiales
Canada



Центр політико-правових
реформ

Усі права захищені. Зміст цієї публікації можна безкоштовно копіювати та використовувати за умови посилання на джерело інформації.

Погляди, думки, висновки та інша інформація, наведені у цьому документі, не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

© Координатор проектів ОБСЄ в Україні, 2018.

© Центр політико-правових реформ, 2018.

ПРО ПРОГРАМУ МОНІТОРИНГУ

Координатор проектів ОБСЄ в Україні в межах програми моніторингу мав на меті:



посилити спроможність громадянського суспільства у здійсненні моніторингу судових процесів щодо дотримання стандартів справедливого судочинства та захисту прав людини в судах України;



здійснити аналіз результатів моніторингу у світлі відповідних міжнародних стандартів справедливого судочинства, виявити прогалини в національній системі та підготувати рекомендації з метою їхнього усунення.

Метою програми не є виявлення помилок або недоліків судової практики конкретних суддів, а виявлення загальних тенденцій та змін у судових процесах щодо дотримання стандартів справедливого суду. Таким чином, аналіз результатів моніторингу в межах цієї програми не може вважатися оцінкою якості роботи конкретних суддів чи спробою поставити під сумнів або підтвердити правильність відповідних судових рішень.

Виконавчий партнер програми, ГО «Центр політико-правових реформ», мав завдання провести навчання з моніторингу судових процесів згідно з методологією, викладеною у публікації «Моніторинг судового процесу: посібник для громадських об'єднань», розробленій за сприяння Координатора проектів ОБСЄ в Україні, та принципами, висвітленими у виданні Бюро демократичних інституцій та прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ «Моніторинг судових процесів: посібник для практиків» (переглянуте видання 2012 року), а також здійснити моніторинг судових процесів, провести аналіз його результатів та підготувати звіт з рекомендаціями.



Це перша широкомасштабна програма з моніторингу судових процесів в Україні. Її результати можуть стати точкою відліку для оцінювання прогресу здійснення судової реформи.

Спеціально підготовлені спостерігачі (монітори) зможуть долучитися до проведення моніторингів судових засідань у майбутньому: системних, тематичних і цільових.

Форма спостереження – закрита, тобто спостерігачі не повідомляли суддів, що вони присутні на відкритих судових засіданнях саме з метою проведення моніторингу.

ПРОГРАМА МОНІТОРИНГУ ВКЛЮЧАЛА:



1. ПІДГОТОВКУ ТА НАВЧАННЯ СПОСТЕРІГАЧІВ.



2. ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ.



3. ПІДГОТОВКУ ЗВІТУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ.



ПІДГОТОВКА ТА НАВЧАННЯ СПОСТЕРІГАЧІВ

50 правників, відібраних на конкурсних засадах із 217 претендентів, пройшли тренінг, який включав теоретичну підготовку і квест столичними судами, а також програму наставництва в регіонах, що включала відвідування 90 судових засідань разом із наставниками і звітування про результати роботи.



За результатами програми наставництва були відібрані 24 найкращі спостерігачі, які разом із 5 наставниками виконали програму моніторингу.





ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ

126 (9%) – у справах про адміністративні правопорушення



ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ – КВІТЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 2017 Р.

180 (13%) – у господарських справах

255 (18%) – в адміністративних справах



495 (35%) – у кримінальних справах

344 (25%) – у цивільних справах



23
СПРАВИ

Особлива увага – судові засідання у справах:



51
СПРАВА

- за участю представників національних меншин;
- зумовлених збройним конфліктом на сході України;



78
СПРАВ

- про корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією.

55 (4%) судових засідань – касаційна інстанція і Верховний Суд України



390 (28%) судових засідань – апеляційна інстанція




у **15**
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ
ТА М. КИЄВІ

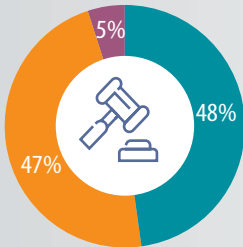
955 (68%) судових засідань – перша інстанція



ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

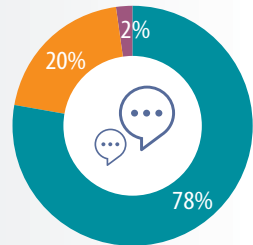
Для систематизації результатів моніторингу ГО «Центр політико-правових реформ» виробила таку шкалу:


- 
СУДОВІ ЗАСІДАННЯ ПРОВЕДЕНО БЕЗДОГАННО
< 5%
- 
СУДИ ІНОДІ ДОПУСКАЮТЬ ПОРУШЕННЯ
6% – 20%
- 
СУДИ ЧАСТО ДОПУСКАЮТЬ ПОРУШЕННЯ
> 20%



На думку спостерігачів, суд провів судове засідання **бездоганно** у 48% випадків, з **окремими порушеннями** – у 47% випадків, з **грубими порушеннями** правил судочинства та/або прав учасників процесу – у 5% випадків.

Спостерігачі оцінили загальний стан дотримання етичних норм та культури спілкування під час судового процесу з боку як суду, так і присутніх як **бездоганний** у 78% випадків, як такий, за якого мали місце **незначні порушення**, – у 20% випадків, як такий, за якого **грубо нехтували етичними стандартами**, – у 2% випадків.



- 
СУДОВІ ЗАСІДАННЯ, ЗАПЛАНОВАНІ ДО ВІДВІДУВАННЯ СПОСТЕРІГАЧАМИ, НЕ ВІДБУЛИСЯ
46%

СУДОВІ ЗАСІДАННЯ ПРОВЕДЕНО БЕЗДОГАННО

якщо проблему зафіксовано не більш як у 5% засідань



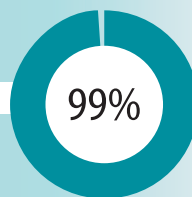
СПОСТЕРІГАЧІ
ЗМОГЛИ ПОТРАПИТИ
ДО БУДІВЛІ СУДУ



Але! З анкети спостерігача про Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ:

«Щоб потрапити до будівлі суду потрібно дочекатися запрошення від судового розпорядника. Зв'язатися з ним можна лише за допомогою внутрішнього телефону. Загалом така процедура триває понад півгодини.»

СУД НЕ ОБМЕЖУВАВ
УЧАСНИКІВ СУДОВОГО
ЗАСІДАННЯ У ПРАВІ
ВИСТУПАТИ В СУДОВИХ
ДЕБАТАХ (у засіданнях,
де відбулися судові дебати).



СУД НЕ ДОПУСКАВ
ВИСЛОВЛЮВАНЬ ЧИ ДІЙ,
ЩО СВДІЧАТЬ ПРО ВИЯВ
НЕПОВАГИ ДО ЛЮДИНИ
ЗА ОЗНАКОЮ РАСИ, СТАТІ,
НАЦІОНАЛЬНОСТІ, РЕЛІГІЇ,
ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
СТАНОВИЩА, ФІЗИЧНИХ
ВАД ЧИ ІНШИХ ФОРМ
ДИСКРИМІНАЦІЇ.

ЗАБЕЗПЕЧУВАВСЯ ВІЛЬНИЙ ДОСТУП
ДО ЗАЛИ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ ДЛЯ
ВСІХ ОХОЧИХ



**Але! З анкети спостерігача
про Донецький апеляційний
адміністративний суд:**

*«На три [відкриті] судові
засідання секретар мене фізично
не пустила, зачинивши прямо
переді мною двері до зали
засідань».*



98%

СУД ПРИДІЛЯВ ДОСТАТНЬО
УВАГИ АРГУМЕНТАМ АБО
КЛОПОТАННЯМ УЧАСНИКІВ СПРАВИ,
І ЯКЩО ЇХ ВІДХИЛЯВ, ТО РОБИВ ЦЕ
ВМОТИВОВАНО

СУД ЗАСЛУХОВУВАВ ДУМКУ
УЧАСНИКІВ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ
В УСІХ ВИПАДКАХ, КОЛИ
ЗАСЛУХОВУВАННЯ ТАКОЇ ДУМКИ
ПЕРЕДБАЧЕНО ПРОЦЕСУАЛЬНИМ
ЗАКОНОМ

СУД НЕ ЗДІЙСНЮВАВ МОРАЛЬНИЙ
ТИСК НА УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ
ПРОТЯГОМ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

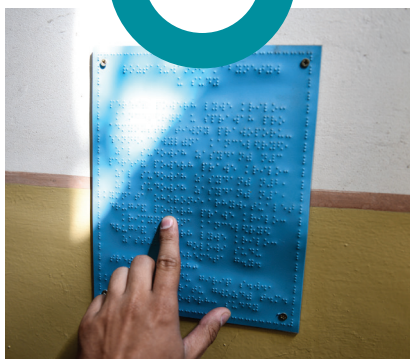
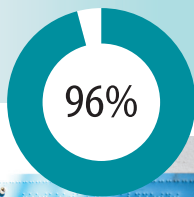


**Але! З анкети спостерігача про
Амур-Нижньодніпровський
районний суд м. Дніпра:**

*«Суд не запитав думки
підсудних щодо можливості
слухати справу за відсутності
захисників [обвинувачені
мали захисників, але вони не
з'явилися]».*

СУД НЕ СТАВИВСЯ ДО ОДНІЄЇ ЗІ СТОРІН
БІЛЬШ ПРИХИЛЬНО У ПОРІВНЯННІ З
ІНШОЮ

ЗАБЕЗПЕЧУВАЛОСЯ ДОТРИМАННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО МОВУ
СУДОВОГО ПРОЦЕСУ



СУД ВРАХОВУВАВ ВІК, ЗАГАЛЬНИЙ
РІВЕНЬ РОЗВИТКУ, ПСИХІЧНИЙ
І ФІЗИЧНИЙ СТАН УЧАСНИКІВ
ПРОЦЕСУ ПРИ РОЗ'ЯСНЕННІ ЇМ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ

**Зокрема, з анкети спостерігача
про Стрийський міськрайонний суд
Львівської області:**

*«Суддя врахував те, що позивач є
людиною похилого віку і майже не чує,
тому говорив дуже голосно та кілька
разів перепитував, щоб позивач міг
зрозуміти запитання».*

СУД ДАВАВ МОЖЛИВІСТЬ УЧАСНИКАМ
ПРОЦЕСУ ОЗНАЙОМИТИСЯ З ДОКАЗАМИ,
ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ У СПРАВІ,
ЯКЩО ТІ ПРО ЦЕ КЛОПОТАЛИ

СУД ПЕРЕВІРЯВ ОСОБИ УЧАСНИКІВ
ПРОЦЕСУ, ЯКІ ПРИБУЛИ НА СУДОВІ
ЗАСІДАННЯ



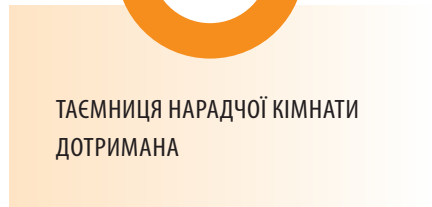
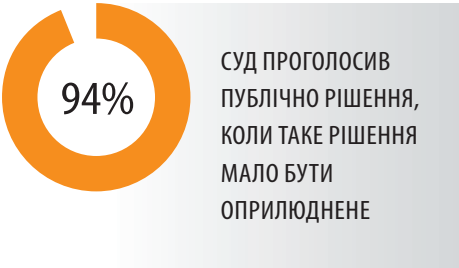
СУД НЕ ДОПУСКАВ ГРУБОСТІ,
НЕТАКТОВНОСТІ, ЗНЕВАГИ ДО
УЧАСНИКІВ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ
І ДЕМОНСТРУВАВ ЗРАЗКОВУ
ПОВЕДІНКУ

**Але! З анкети спостерігача про
Деснянський районний суд м. Києва:**

*«Під час засідання суддя дозволяла
собі зверхній менторський тон щодо
учасників процесу».*

**— СУДИ ІНОДІ
ДОПУСКАЮТЬ ПОРУШЕННЯ**

якщо проблему
зафіксовано
у 6 - 20% засідань

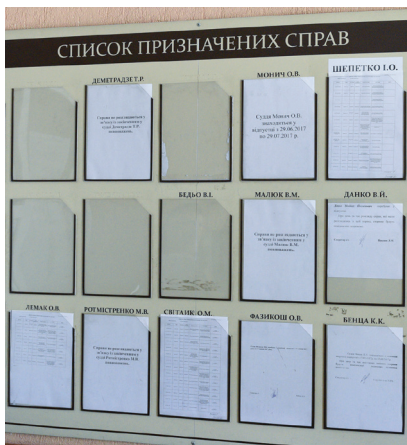


**Але! З анкети спостерігача про
Виноградівський районний суд
Закарпатської області:**

«Суд видалився до «нарадчої кімнати» та зазначив, що проголошення судового рішення відбудеться в інший день».

**Але! З анкети спостерігача про
Вінницький міський суд Вінницької
області:**

«У «нарадчій кімнаті» суддя перебував одночасно з чотирма працівниками апарату суду - безпосередньо в залі судових засідань» [у цьому випадку йдеться про те, що після судового розгляду суд замість того, щоб самому вийти до «нарадчої кімнати», попросив усіх учасників процесу і спостерігачів залишити залу судових засідань. Але працівники суду залишилися, хоч перебування інших осіб, крім самих суддів, у нарадчій кімнаті заборонено законом].



СУДДЯ НЕ ВІДВОЛИКАВСЯ ВІД СУДОВОГО ПРОЦЕСУ І СЛУХАВ СТОРОНИ УВАЖНО

Але! 3 анкети спостерігача про Апеляційний суд м. Харкова:

«Коли представник позивача обґрунтовував свою позицію, колегія суддів взагалі його не слухала. Зрозумівши це, представник позивача, не закінчивши обґрунтування, зробив паузу, щоб на нього звернули увагу судді. Натомість, головуючи, не відриваючись від жвавої дискусії зі своїми колегами та не дослухавши представника позивача, автоматично запитала думку представника апелянта.»



СПРАВУ НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ АНОНСОВАНО НА САЙТІ СУДУ

Але! 3 анкети спостерігача про Деснянський районний суд м. Чернігова:

«У розкладі на сайті зазначено розгляд справи на 14:20, але прибувши до суду о 14:10 я «запізнився», тому що у розкладі на дошці оголошень слухання було призначено на 14:10 і почалося воно своєчасно; до кабінету судді мене вже не пустили.»

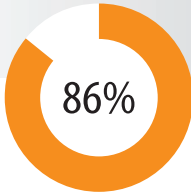


СУДДЯ ЗДІЙСНЮВАВ ПРАВОСУДДЯ У МАНТІІ І З НАГРУДНИМ ЗНАКОМ

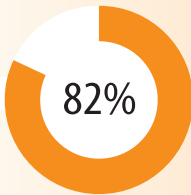
Але! 3 анкети спостерігача про Закарпатський окружний адміністративний суд:

«Суддя проводив засідання без мантії та нагрудного знаку [...]. Я зрозуміла, що це суддя, лише коли він сів у залі засідання на відповідне крісло.»

ОБВИНУВАЧЕНІ НЕ ПЕРЕБУВАЛИ У
ЗАГРАТОВАНІЙ КЛІТЦІ ПІД ЧАС СУДОВОГО
РОЗГЛЯДУ



ОБВИНУВАЧЕНИЙ БУВ ПОРУЧ ЗІ СВОЇМ
ЗАХИСНИКОМ

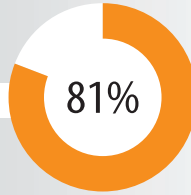


СПРАВУ АНОНСОВАНО НА ДОШЦІ
ОГОЛОШЕНЬ СУДУ

Але! З анкети спостерігача
про господарський суд Івано-
Франківської області:

«Справи не анонсуються в цьому суді [на дошці оголошень] взагалі протягом тривалого часу; на сайті є не всі справи, деякі не містять повних даних, особливо, якщо сторонами є органи місцевого самоврядування».

ГОЛОВУЮЧИЙ НА СУДОВОМУ
ЗАСІДАННІ ОГОЛОСИВ СКЛАД СУДУ



СУД РОЗГЛЯДАВ СПРАВУ В ЗАЛІ
СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ

Але! З анкети спостерігача
про Харківський окружний
адміністративний суд

«Справа розглядалася в кабінеті судді, а головуюча наголосила, що вільні слухачі можуть бути присутніми лише в залі».

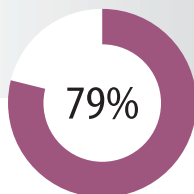


! СУДИ ЧАСТО
ДОПУСКАЮТЬ ПОРУШЕННЯ

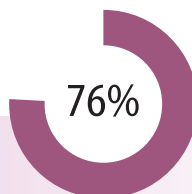
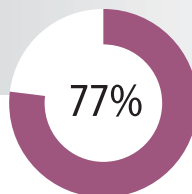
якщо проблему
зафіксовано
у 21% і більше засідань



ГОЛОВУЮЧИЙ РОЗ'ЯСНИВ
ОБВИНУВАЧЕНОМУ СУТЬ
ОБВИНУВАЧЕННЯ, ДЕ ЦЕ ПОТРІБНО



ГОЛОВУЮЧИЙ РОЗ'ЯСНИВ ПРАВО НА
ВІДВІД СКЛАДУ СУДУ



У СПРАВАХ, ДЕ ДОПИТАНО СВІДКА,
ДОТРИМАНО ВИЗНАЧЕНИЙ ЗАКОНОМ
ПОРЯДОК ДОПИТУ СВІДКА

**Але! 3 анкети спостерігача про
Подільський районний суд м. Києва:**

«Суддя сам розпочав допит свідка і не відреагував на заперечення захисту, хоча згідно із законом, свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а потім протилежна сторона. Крім того, суд забороняв стороні захисту ставити навідні запитання під час перехресного допиту, хоча це прямо дозволено законом».

У СПРАВАХ, ДЕ ПРИБУВ СВІДОК,
ГОЛОВУЮЧИЙ ВИДАЛИВ ЙОГО ІЗ ЗАЛИ
СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ ДО ПОЧАТКУ
РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПО СУТІ

73%



СУД ВЖИВАВ ЗАХОДИ ДЛЯ
ПРИМИРЕННЯ СТОРІН, ДЕ ЦЕ ПОТРІБНО

52%



СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ ПОЧАЛОСЯ
ВЧАСНО АБО ІЗ ЗАТРИМКОЮ
ДО 5 ХВИЛИН

20%

17%

СУД ВЖИВАВ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ТВЕРДЖЕНЬ ОБВИНУВАЧЕНОГО ПРО ПСИХІЧНИЙ АБО ФІЗИЧНИЙ ПРИМУС, КАТУВАННЯ, ПОГРОЗИ, ОБМАН, ЯКІ ЗАСТОСОВУВАЛИСЯ ДО НЬОГО В ПЕРІОД ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

СУД ВІДРЕАГУВАВ НА ВИДИМІ ОЗНАКИ, ЯКІ МОЖУТЬ СВІДЧИТИ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ НАСИЛЬСТВА ДО ОБВИНУВАЧЕНОГО У ПЕРІОД ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА (загалом зафіксовано два випадки, коли були видимі ознаки, що можуть свідчити про застосування насильства до обвинуваченого, а суд на це не відреагував)

0%

Але! З анкети спостерігача про Жовтневий районний суд м. Харкова:

«Один з обвинувачених наголошував, що докази, отримані під час досудового слідства, були отримані шляхом катування. Однак суддя не звернув на це жодної уваги».









У ФОКУСІ

СПРАВИ ЗА УЧАСТЮ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

В окремих справах за участю представників національних меншин (роми, румуни, угорці) виявлено суттєві порушення права на справедливий суд, які мають характер дискримінації. Моніторинг таких справ проводився здебільшого у Закарпатській області.

-  **Фальсифікація документів.** Потерпілий у кримінальному провадженні – румун, який володіє українською мовою лише на розмовному рівні, читати та писати українською мовою не вміє. Працівник суду написав від його імені і дав підписати клопотання іншого змісту, ніж просив потерпілий. Замість прохання розглянути справу без його участі та повідомити письмово про рішення суду працівник суду написав: «моральних та матеріальних претензій не маю». Особа підписала документ.
-  **Порушення відкритості судового розгляду.** На початку засідання більше 15 ромів зайшли до зали засідання та очікували на початок розгляду справи. Працівник апарату суду видалив їх із зали засідань без будь-яких пояснень, дозволивши залишитися лише законним представникам та опікунам обвинувачених, а також спостерігачу.
-  **Незабезпечення права на переклад, порушення права на захист.** Обвинуваченими в кримінальній справі про крадіжку були 5 підлітків ромської національності, з яких добре володіла українською мовою лише одна особа. До судового засідання перекладач не був залучений. Адвокат не володів мовою обвинувачених. Обвинувачені зауважили, що є неграмотними, не вміють читати і писати. Відповідно роми підписували заяви та клопотання невідомого їм змісту.
-  **Упередженість і дискримінація.** Дві жінки ромської національності з'явилися до кабінету судді, де проходило засідання, до початку розгляду та наполягали, щоб суд допитав їх як свідків у справі. Суд на це не відреагував і відкрив засідання. Жінки залишилися на слуханні. Секретар запропонувала сісти на вільний стілець лише спостерігачу. Жінки ромської національності стояли біля дверей до закінчення засідання.



У ФОКУСІ

СПРАВИ, ЗУМОВЛЕНІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Спостерігачі не виявили особливої специфіки розгляду таких справ.



Однак у трьох кримінальних справах (6 % зі справ, пов'язаних зі збройним конфліктом) судді та працівники поліції навмисно чинили перешкоди спостерігачам та іншим особам у доступі до зали судових засідань. Інформація про відповідні слухання була відсутня у приміщенні суду і на сайті суду.



В одному випадку присутність спостерігача змусила суддю спочатку одягнути мантию і нагрудний знак, запросити до зали інших суддів, які входили до складу колеґії суддів, і провести повноцінне судове засідання.



У ФОКУСІ

СПРАВИ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

У цих справах суди частіше допускають порушення, ніж загалом в усіх справах.



Так, 22% справ, пов'язаних з корупцією, не були анонсовані на дошці оголошень суду (на 4% частіше, ніж в усіх справах, де було проведено моніторинг). В апеляційній інстанції ці справи анонсуються набагато рідше.

Під час 29% відвіданих засідань головуєчий не оголосив складу суду, що розглядав справу (на 10% частіше, ніж в усіх справах, де було проведено моніторинг).



У 43% випадків свідка, якого мали допитати, не було видалено перед допитом, і він був присутнім на судовому засіданні (на 16% частіше, ніж у відповідних справах, де було проведено моніторинг).

У 4% засідань у справах, пов'язаних з корупцією, спостерігачі зафіксували порушення законодавства про мову судового процесу (судді повністю або частково вели судове засідання російською мовою, що є порушенням Конституції України, – у Львові, Одесі та Дніпрі).



У 5 із 71 випадку (7%) обвинувачений утримувався у відокремленій кабіні або клітці, хоча у жодному із засідань не було проявів агресії з боку обвинуваченого.



ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ

ПУБЛІЧНІСТЬ



Але!

- Здебільшого суди діють з дотриманням принципу публічності (гласності та відкритості)
- Маючи документ, що посвідчує особу, до суду можна потрапити безперешкодно
- Зазвичай всі охочі мають вільний доступ до зали судових засідань
- кожну п'яту справу судді розглядають у своїх кабінетах, навіть за наявності вільної зали;
- кожну п'яту справу не анонсовано на дошці оголошень суду, а кожну десяту – на сайті суду;
- у кожній п'ятій справі суд не оголошує складу суду, а в кожній десятій – справу, яку розглядає;
- у кожній двадцятій справі, розглянутій у відкритому судовому засіданні, судове рішення не проголошується публічно.

БЕЗСТОРОННІСТЬ І РІВНІСТЬ

У переважній більшості справ, які слухалися у присутності спостерігачів, **суди демонструють безсторонність і забезпечують принцип рівності.**



Але!

- Судді рідко допускають прояви неповаги до людини чи дискримінації
- Зазвичай суди заслуховують думку учасників судового процесу, коли це передбачено процесуальним законом; приділяють достатньо уваги аргументам або клопотанням учасників справи; ставляться до обох сторін однаково; не обмежують право сторін виступати в судових дебатах
- у справах за участю представників національних меншин частіше спостерігаються прояви дискримінації з боку суду.



ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОБВИНУВАЧЕНОГО

- Зазвичай суди не реагують на ознаки застосування насильства до обвинуваченого у період досудового слідства
- Найчастіше суди не вживають заходів для перевірки тверджень обвинуваченого про застосування психічного або фізичного примусу, катування, погроз, обману під час досудового слідства
- Суди часто не роз'яснюють обвинуваченим у кримінальному провадженні суть обвинувачення
- Обвинувачені іноді утримуються у заґратованій клітці під час судового розгляду і не перебувають поруч зі своїм захисником

РОЗГЛЯД УПРОДОВЖ РОЗУМНИХ СТРОКІВ

- Майже кожне друге призначене у справі судове засідання взагалі не відбувається у визначений день
- Майже кожне третє судове засідання, яке проводиться, починається більш як на 30 хв. пізніше від запланованого часу
- Суди часто не вживають дієвих заходів для примирення сторін



РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ

СУДАМ

- звернути увагу на необхідність розгляду судових справ у залах судових засідань, якщо є така можливість;
- забезпечувати повну прозорість роботи щодо розгляду справ: анонсувати розгляд, оголошувати склад суду і справу, навіть якщо це не перше судове засідання;
- докладати більше зусиль для забезпечення прав обвинуваченого у кримінальному провадженні, зокрема, не використовувати заґратовані клітки для утримання обвинувачених, реагувати на заяви обвинувачених про застосування заборонених методів впливу щодо них під час розслідування;
- дбати про те, щоб представники національних меншин не відчували себе дискримінованими;
- не допускати здійснення правосуддя без мантиї та нагрудного знаку;
- уважно ставитися до дотримання процедур допиту свідків.

НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ СУДДІВ УКРАЇНИ

- вивчити причини поширеного перенесення судового розгляду і затримок початку слухань і врахувати їх у навчальних курсах з тайм-менеджменту з тим, щоб судді могли реагувати на ці виклики;
- запровадити навчальні курси для вироблення у суддів навичок медіації;
- вивчити причини порушень прав національних меншин у судах і організувати курси для суддів тих судів, де ця проблема є найбільш поширеною.

the \mathbb{R}^n -valued function \mathbf{f} is a solution of the system (1) if and only if \mathbf{f} is a solution of the system (2). The system (2) is called the *variational system* of (1). The system (2) is a linear system with constant coefficients. The solutions of (2) are called *variations* of the solution \mathbf{f} of (1).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).

Let \mathbf{f} be a solution of (1) and let \mathbf{v} be a variation of \mathbf{f} . Then \mathbf{v} is a solution of (2) and hence \mathbf{v} is a linear combination of the solutions of (2). The solutions of (2) are called *fundamental solutions* of (2).